

Kritična teorija znotraj pedagogike in kritični znanstveniki in znanstvenice kritizirajo obstoječa družbena razmerja z namenom, da bi jih spremenili. V tem sta politična razsežnosti in politični temelj vseh kritičnih teorij. Agenda družbenokritične znanosti je v razkrivanju skritih podmen, doslej neopaženih fenomenov in »resnic«, nevidnih, a še zmerom delujočih mitov. Ta opažanja, ko postanejo bolj sistematizirana in očitna, ljudem pomagajo, pa čeprav na mikro-ravnih, spreminjati svet. Transformativne strategije, ki zaobjemajo in v svoj nabor vednosti pripuščajo neformalno pridobljena znanja, saj jih ta z večjo kognitivno močjo bogatijo, običajno potekajo v dveh etapah: v prvi se realnost popiše in evidentira, v drugi pa se deskripcija iz prve faze uporabi kot opornik za akcijo, kot sredstvo prevedbe spoznanj v prakso.

V emancipatoričnem duhu »raziskovanja kot prakse« (Lather, 1986) vrsta intelektualcev v svojem pedagoškem in raziskovalnem prijemu vsaj od 70. let 20. stoletja začenja (tudi na institucionalni ravni) uveljavljati metode, ki jih poznamo iz neformalnih družbenih praks. Njihov namen – s tem, da postavlja pod vprašaj družbene konvencije, kulturno izročilo, formal(izira)ne koncepte sveta in vednosti, torej ne verjame kar a priori, da so nevtralne – pa je v postopni restrukturaciji družbenih vednosti in tipologije sveta ter v reorganizaciji strukturnih neenakosti. Takšne prakse raziskovalnega in didaktičnega odpora in stalne komunikacije z neformalnimi aspekti vednosti prepoznajo in preiskujejo sociohistorično in kulturno konstruirano naravo vednosti (Brown in Strega, eds., 2005).

Iz prikaza *slike 5* je razvidno učinkovanje formaliziranih vednosti in normativnih vrednot v različnih sferah človekovega in družbenega delovanja.

Z ozirom na funkcijo šole kot agensa vzgoje in izobraževanja so se na ravni poučevanja in prenosa znanj razvili trije modeli politične intervencije, katerih naloga je, da oblikujejo določeno mrežo orientacij in lestvico vrednot:

1. *liberalno-aktivistični model*, ki poudarja pomen osebne moralnosti, javne odgovornosti, nujnosti participacije ipd. in ga lahko označimo kot liberalno-kompetitivni model politične socializacije oz. model liberalne demokracije;
2. *integrativno-konsenzualni model*, ki poudarja predvsem patriotske vrednote in državljanske vrline, ki izhajajo iz »neomejenih možnosti«, ki jih ima npr. »dober Američan« ali »dober Slovenec«. Po-